

Ukrainekrigen set i lyset af Ruslands illiberale drejning og »pivot to Asia«

Krig og fred: Orden og forandring i Europa

Ukrainekrigen er kulminationen på en kollektiv russisk selvradikalisering i retning af revanchisme og hybris, hvad angår tilgangen til den europæiske sikkerhedsorden. Den illiberale drejning føres tilbage til tiden før og efter Gorbatsjov. Den illiberale position er blevet hegemonisk trods omverdenens fremsynede politik efter Sovjetunionens sammenbrud, hvorved Rusland fik Sovjetunionens faste plads i FNs Sikkerhedsråd og de sovjetiske atomvåben. Det gav en enorm asymmetri i sikkerhed som baggrund for NATOs udvidelse. Putins »pivot to Asia« fra 2012 skulle

positionere Rusland som jævnbyrdig med Kina i balanceringen af USA, men hæmmedes af spændingerne mellem Ruslands imperiale russocentriske og Kinas sinocentriske nationale identitet. Rusland er en stormagt i forfald, hvilket ifølge nyere magtskifteteori ansporer til aggression. Putins krig mod Ukraine var følgelig også en magtdemonstration over for Kina. Alt sammen giver det kun Vesten indirekte Ruslandpolitiske optioner: Ukraine- og Europapolitisk krisestyring med diplomatisk fokus på det globale syd og Kina.

»Ruslands offensiv: Den nye verden bryder frem

[...] Ruslands militæroperation i Ukraine indvarsler en ny æra [...] Rusland er ved at genoprette sin enhed; tragedien i 1991, denne frygtelige katastrofe i vores historie med dens naturstridige forvridninger, er overvundet. Ja, med store omkostninger, ja, gennem de tragiske begivenheder i en egentlig borgerkrig, for nu skyder brødre, splittet ved at tilhøre de russiske og ukrainske hære, stadig på hinanden. Men Ukraine som anti-Rusland eksisterer ikke længere. Rusland er i færd med at genoprette sin historiske enhed ved at samle den russiske verden, det russiske folk i dets helhed af storrussere, belarusere og lillerussere [=ukrainere, MS].

[...] Fordi opbygningen af en ny verdensorden [...] accelererer, ses dens konturer mere og mere tydeligt under det vigende dække af angelsaksisk globalisering. Den multipolære verden er endelig blevet en realitet – operationen i Ukraine er ikke i stand til at samle andre end Vesten mod Rusland. Resten af verden ser og forstår ganske udmærket, at dette er en konflikt mellem Rusland og Vesten; et svar på atlantisternes geopolitiske ekspansion; det er Ruslands tilbagevenden til sit historiske rum og sin plads i verden. Kina og Indien, Latinamerika og Afrika, den islamiske verden og Sydøstasien – ingen tror længere på, at Vesten står i spidsen for verdensordenen, endside sætter spillereglerne. Rusland har ikke kun udfordret Vesten, men vist, at æraen med vestlig global dominans må anses for fuldstændigt og endegyldigt forbi« (RIA Novosti, 26. februar 2022, 08:00, oversat fra russisk af forfatter).

METTE SKAK

Lektor, Institut for Statskundskab, Aarhus Universitet, msk@ps.au.dk

Ovenstående uddrag fra den russiske propagandist Petr Akopovs alt for tidlige forkyndelse af Ruslands sejr i Ukrainekrigen afspejler den revanchistiske konsensus indadtil i Rusland som bagtæppe for Putins beslutning om at gå til angreb. Sejrserklæringen er pikant, interessant og skræmmende. Det pikante er, at Akopov (2022) straks blev fjernet fra nettet af de russiske myndigheder, da lynkrigens nedslående realiteter slog igennem, men den kan tilgås på Web Archive. Det skræmmende er blandt andet de Holocaust-agtige krigsmål, der afsløres med formuleringen »løsningen af det ukrainske spørgsmål« – ikke ulig nazisternes *Judenfrage*-retorik. Det interessante set i et europæisk sikkerhedspolitisk perspektiv er den hybris, der gennemsyrrer manifestet – overbevisningen om, at sejren vil ophøje Rusland til hegemonisk leder i en post-vestlig verdensorden snarere end Kina, som nærmest henvises til en plads på sidelinjen sammen med Indien og det øvrige globale syd.

Med denne optakt til analysen vil jeg understrege, at Ruslands storkrig mod den europæiske sikkerhedsorden ikke kan anskues løsrevet fra det globale magtskifte til fordel for Kina og andre asiatiske vækstøkonomier såsom Indien og Indonesien. Allerede her vil nogle læsere nok spørge, om Akopov (2022) er repræsentativ for meningsdannelsen på eliteniveau i Rusland? Ja, det er desværre tilfældet. Eksempelvis har den Kreml-nære høg og politolog Sergej Karaganov længe ment, at det er Rusland, der bør stå i spidsen for den globale offensiv mod Vesten under henvisning til, at »Kina ikke kan udfylde det nuværende ideologiske tomrum« (Karaganov, 2020; Skak, 2022). Han anser Ruslands nutidige strategiske modstandere – USA, EU og hvad der ellers falder ind under Vesten – for rene »pygmæer« sammenlignet med Hitler og Napoleon (ibid.). På hver deres måde underbygger Omelicheva (2022) og Marten (2022), at Karaganov ligesom Akopov er udtryk for en bred *kollektiv hybris* i Rusland. Kun to markante militære røster brød denne onde cirkel af *groupthink* i beslutningsprocessen op til krigsudbruddet, nemlig oberst Khodjarjonok og den pensionerede general Ivasjov – men forgæves (Skak, 2023).

Den kollektive russiske selvradikalisering

Analysens formål er at belyse baggrunden for, hvorfor Rusland med Ukrainekrigens brud på FN-pagten og den afledte europæiske folkeret (Helsinki-aftalerne, Paris-Charteret mv.) valgte at torpedere den europæiske sikkerhedsorden. Sidstnævnte kan ud over den almene folkerets princip om grænsernes ukrænkelighed operationaliseres som Europas små og mellemstore staters sikkerhed mod angreb og ret til at vælge integrations- og alliancepolitisk ståsted. Med andre ord ses Ukrainekrigen som kulminationen på en mere og mere aggressiv russisk Europapolitik, ikke som to separate emner, selv om Ukraine ikke er medlem af EU eller NATO. Ofte bruges ordet revisionisme om Rusland (Krickovic og Zhang, 2020; Skak, 2022). Men som påpeget af Krastev (2022) er begrebet revanchisme mere rammende, fordi det indebærer en *bagudskuende* vision parret med krigerisk hævnthirst (Nilsson, 2014; de Nevers og Taylor, 2023; Hoppe, 2023). Analysen står ikke alene, men bygger oven på faglitteraturen om Ukrainekrigen ved at supplere den på felterne rumlig

bredde og samtidshistorisk dybde. Her vil jeg fremhæve bidraget om russisk imperialisme hos Hoppe (2023) og tilføje, at jeg andetsteds har belyst Kremls strategisk-kulturelle militarisme og regimesikkerhed som Putin-autokratiets operationelle kode som afgørende faktorer bag Ukrainekrigen (Skak, 2023).

Jeg har allerede antydnet argumentet med formuleringen *kollektiv hybrisk* for at understrege det selvdestruktive i den revanchistiske strategi. Når jeg som antydnet også vil dykke ned i Ruslands nære sovjetiske fortid, er det for at understrege et andet moment. Nemlig, at vi har at gøre med en *kollektiv russisk selvradikalisering* eller med andre ord en autonom russisk indenrigspolitisk udvikling, der kan spores helt tilbage til reaktionen på den sovjetiske partisekretær Khrustjovs opgør med Stalin på den 20. partikongres i 1956. Derved går mit argument i en helt anden retning end den berømte neorealist Mearsheimer (2014, 2022). Han gør omverdenen dvs. Vesten, især USA via NATO-udvidelsen, til hovedansvarlig for miseren. Han kritiseres med rette for at være vildledende, f.eks. af magtskifteteoretikerne Krickovic og Zhang (2020). Mearsheimer skriver ud fra en forestilling om, at USA kan få Rusland over på sin side i rivaliseringen med Kina, hvis blot USA dropper sine europæiske allierede (2022). Problemet i denne vision er – ud over kynismen – fraværet af et værdipolitisk fællesskab udi storstrategier mellem Rusland og USA jævnfør nedenfor. USA's storstrategi har lige siden 1917 været »*to make the world safe for democracy*«.

Hvad angår den rumlige bredde og det mere nutidige blik på Ukrainekrigen indledes analysen med en indføring magtskifteteori med særligt henblik på fornævnte Krickovic og Zhang (2020). De gør meget overbevisende op med de oprindelige udlægninger af magtskifteteorien og underbygger deres nyfortolkning med empiriske analyser af dels Rusland, dels Kina. Dette valg til fordel for en mere strukturalistisk stormagtspolitisk tilgang følger logisk af den indledende tese om, at Ruslands væbnede opgør med den europæiske sikkerhedsorden ikke kan anskues løsrevet fra det globale magtskifte til fordel for Kina. Mod slutningen af analysen tages denne tråd op i en analyse af Putin-epokens »pivot to Asia«, hvor jeg benytter den både kinesisk- og russiskkyndige Princeton-sociolog Rozman (2022 a, b; under udgivelse). Hans kulegravninger af det seneste årtis dynamik mellem Rusland og Kina giver en overraskende supplerende forklaring på, hvorfor Rusland gik til angreb på Ukraine og kan tillige kobles sammen med magtskifte-ræsonnementet hos Krickovic og Zhang (2020). Såvel deres som Rozmans argument har virkelig meget for sig, men hans argument er unægtelig komplekst. Dets kerne er Putinregimets ambivalens over for Kina; konkret, at Kina ikke har indfriet russernes forventning om højnet status og anden særbehandling som jævnbyrdig med Kina i stormagtsrivaliseringen med USA, deres fælles mærkesag. I det lys udgør Ukrainekrigen en desperat og – ved vi nu! – fejlslagen magtdemonstration over for Kina.

Det samtidshistoriske analytiske snit udgør midten i analysen. Dér griber jeg tilbage til dels den sensovjetiske, dels den postsovjetiske epokes koldkri-

geriske strømninger i Rusland. Argumentet hviler på fundene hos Brudny (1998) – en meget rost og grundig monografi. Den kortlægger indholdet i den eneste livskraftige russiske nationalisme, nemlig den illiberale nationalisme, der kunne overleve Gorbatsjov og Jeltsin. Brudny (1998) dokumenterer dens oprindelse i den illiberale identitets- og sikkerhedspolitiske »enhedsfront« bestående af sovjetiske højre- og venstreoppositionelle konservative koldkrigere, der blandt andet havde anti-amerikanisme som fælles mærkesag. Mit bidrag i forhold til Brudny (1998) begrænser sig til følgende opdatering: Med KGB-agenten Putins overtagelse af magten er den ganske vist heterogene illiberale position blevet hegemonisk i form af en regressiv imperialism, der nu kulminerer med erobningskrigen mod Ukraine med sigte på rekolonialisering (Hoppe, 2023; de Nevers og Taylor, 2023).

Ukrainekrigen har bund i en kollektiv russisk selvradikalisering – et indre russisk politisk forfald som autonom udvikling. Hverken Vestens svigt af Rusland, NATO-udvidelsen eller lignende ydre begivenheder kan gøres til hovedårsag

Analysen af Ruslands nære fortid påviser omverdenens i virkeligheden imødekommende politik over for Rusland, hvad stormagtsstatus angår, i årene lige efter Sovjetunionens sammenbrud. Det underbygger mit modargument over for Mearsheimer, nemlig at Ukrainekrigen har bund i en kollektiv russisk selvradikalisering – et indre russisk politisk forfald som autonom udvikling. Hverken Vestens svigt af Rusland, NATO-udvidelsen eller lignende ydre begivenheder kan gøres til hovedårsag. Det leder hen til den nedslående konklusion, at Vesten nærmest ingen direkte påvirkningsmuligheder har over for Rusland. Jo, det bør kommunikeres til Ruslands eliter og brede befolkning, at Vesten ikke vil angribe Rusland militært, ej heller ønsker vi indre opløsning og statssammenbrud i Rusland. Netop det sidste, som russerne kalder for *smuta* med henvisning til årene 1598-1613 (*Smutnoe Vremja*), er kernen i den russiske trusselsperception – ikke NATOs udvidelse eller andre ydre trusler. Ellers ligger Vestens Ruslandspolitiske optioner i, at Europa sammen med USA inddrager Kina og det globale syd mere i sin Ukrainepolitiske krisestyring. Her har vi fælles interesser på det klimapolitiske felt. Derudover gælder det om at betone, at Vestens mål heller ikke er den indre opløsning af Kina, men sameksistens. Allervigtigst er det at understrege sammenhængen mellem våbenhjælpen til Ukraines lovlige selvforsvar og Europas sikkerhedsorden: Vestens strategi er ene og alene at hjælpe Ukraine med at fordrive invasionshæren og opnå reelle sikkerhedsgarantier for Ukraine samt for de andre små- og mellemstore stater inden for og uden for EU og NATO.

Magtskifteteori

Magtskifteteori er en gren inden for realismen, som anlægger et dynamisk perspektiv på international politik. Den forbindes gerne med Organski og Kugler samt Gilpin (1981). Han anskuer verdenshistorien som en serie af forbigående

ligevægtstilstande under en hegemon, hvis herredømme senere udfordres af den næste teknologisk førende og ressourcestærke opstigende stormagt gennem et væbnet opgør om magten kaldet hegemonisk krig. Det særlige ved Krickovic og Zhang (2020) er, at de afviser, at initiativet til den hegemoniske krig udgår fra den opstigende magt. Tværtimod er det den stormagt, hvis magt er for nedadgående, der har tilskyndelsen til at gå til angreb, for den har netop ikke tiden på sin side. Dette korrektiv til klassisk magtskifteteori genfindes hos politologer som Levy og Chan. Krickovic og Zhang betoner, at revisionismen eller rettere revanchismen hos den tabende stormagt ikke kun handler om faldet i strukturel magt. Den hævnførste impuls udløses af det tab af *status* som stormagt, der følger med. Med andre ord sætter de ligesom Gilpin (1981: 30-34) fingeren på stormagtsprestigen og respekten fra de andre stormagter – partnere såvel som rivaler – som det egentlige ømme punkt.

 Revisionismen eller rettere revanchismen hos den tabende stormagt handler ikke kun om faldet i strukturel magt. Den hævnførste impuls udløses af det tab af status som stormagt, der følger med

Denne drejning af argumentet om hegemonisk krig over mod konstruktivistisk teori om social status, roller og prestige kendetegner den såkaldte engelske skoles syn på magtskifte (Brems Knudsen og Navari, 2022). Hvad mere er, så er stormagtsstatus inklusive den prestige, der tilflyder Rusland via Sovjetunionens sejr over Nazityskland i 1945, afgørende for at forstå Ruslands ageren i international politik (Herd, 2022: 34f, 70f og 87 ff.). Gilpin (1981: 30-4) definerer prestige som den status, stormagten har opnået gennem sejren i den forrige hegemoniske krig. Det indledende uddrag fra Akopov (2022) tydeliggør, hvordan status og prestige som hegemonisk stormagt var egentlige krigsmål for angriberen Rusland i 2022. Stormagtsstatus af typen geopolitiske særrettigheder over for mindre og svagere naboer er indbegrebet af russisk ontologisk sikkerhed. Af den grund opponerer Krickovic og Zhang mod Mearsheimer (2014): »Russia opposes NATO enlargement and the ABM not because they are a threat to its security but because they are a threat to its status as a regional hegemon and nuclear equal of the United States« (Krickovic og Zhang, 2020: 235). Endvidere fremgår det klart hos Akopov (2022), at den angivelige trussel fra NATOs aktiviteter i Ukraine var sekundære i forhold til Ruslands imperialistiske krigsmål om at undertvinge sig ukrainerne som nation.

Krickovic og Zhang (2020: 235-9) fremhæver Ruslands eskalerende konfrontation med USA, dets væbnede intervention i Syrien og løbende destruktive anslag mod den regelbaserede verdensorden som udtryk for Ruslands desperate jagt på stormagtsstatus ud fra en håbløs indenrigspolitisk virkelighed: et korrupt politisk system uden den økonomiske og teknologiske dynamik, der kræves i en autoritær modernisering i stil med Kinas. Det er en vigtig indsigt. Derimod må jeg anholde den intellektuelle dovenskab, forfatterne udviser,

når de godtager myten om Vestens svigt af Rusland, da Sovjetunionen brød sammen i 1991. Krickovic og Zhang (2020: 223, 249) anbefaler USA og hele den vestlige omverden at dreje Ruslands angst for statustab væk fra det aggressive og hasarderede og i stedet udnytte Ruslands vilje til at stå i spidsen for økonomisk integration i det post-sovjetiske rum. Selv det velmente råd virker sært naivt i lyset af de senere års indre russiske radikaliserings samt traditionen for russisk og sovjetisk imperialismen over for de postsovjetiske naboer.

Så på den ene side må man bifalde Krickovic og Zhangs tiltrængte fokus på den revisionisme/ revanchisme, der kendetegner stormagten Rusland, fordi den befinder sig i en nedadgående spiral af strukturelt forfald og statustab. Ruslands katastrofale angrebskrig mod Ukraine bekræfter deres argument om, hvori det farlige i storpolitiske magtskifter består. På den anden side undervurderer selv disse ganske saglige forfattere dybden i den russiske revanchisme. For undervejs ligestiller de Rusland og Kina som magter, der ikke har opgivet den globale status quo, ej heller er de sprunget ud som fuldblods revisionister i klasse med Nazityskland og Kejserriget Japan (1867-1945; Krickovic og Zhang, 2020: 226). Som de neorealister de også er, afviser de skråsikkert diverse indenrigspolitiske forklaringer på Putin-tidens revisionisme (Krickovic og Zhang, 2020: 246-8). Men et tilbageblik på Ruslands sensovjetiske og post-sovjetiske nære fortid vil vise, at Putintidens revanchisme har dybe rødder i en »enhedsfront« bestående af stalinistiske og ærkekonservative strømninger. I samme retning trækker den grundige imperialismeteoriske Ruslandanalyse hos den tyske Østeuropa- og Ruslandforsker Hoppe (2023; se også de Nevers og Taylor, 2023).

Den illiberale alliance kan spores tilbage til Khrustjovs tømbrud

Det originale ved den jødisk-litauiske nationalismeforsker Brudny er hans særdeles grundige kortlægning bagud – altså *process tracing* – af det identitets- og sikkerhedspolitiske indhold i den nutidige russiske nationalisme på eliteplan. Han sporer den illiberale forbrødring mellem dybt konservative russiske nationalister og den stalinistiske fløj inden for det sovjetiske kommunistparti tilbage til reaktionen på Khrustjovs opgør med Stalin på SUKPs 20. partikongres i 1956 (Brudny, 1998: 28-56). De konservative skrev såkaldt landsbylitteratur, som de udgav i tidsskrifter som *Nasj Sovremennik*, uden at SUKPs frygtede chefideolog Suslov greb ind. Hans motiv var antagelig med deres hjælp at samle skyts mod Khrustjov, der blev afsat i 1964, og udnytte, at den nationalkonservative landsbyfløj var fjendtlig over for Vesten, ergo nogle pålidelige koldkrigere. Efter Khrustjovs fald blev årene 1965-1982 præget af inklusion af radikale stalinistiske nationalister med base i tidsskriftet *Molodaja Gvardija*. I 1970'erne kom historikeren og geografen Gumiljov frem med sine fascistoide Europafjendske ideer (Brudny, 1998: 186-90); ideer, som Putin påviseligt har taget til sig.

Det eneste tidspunkt, hvor den illiberale »enhedsfront« blev udfordret, var under reformpolitikeren Gorbatsjov. Deres vision var den stik modsatte af hans

udsoning med Vesten: et aggressivt anti-vestligt autoritært Rusland, der til lige bevarede Sovjetunionens karakter af imperium (Brudny, 1998: 25; Skak, 1996). Fordi Gorbatsjov var generalsekretær for SUKP, begyndte hans fjender inden for partiet at række ud til højrefløjen af »enhedsfronten« (Brudny, 1998: 26). Det underbygger analysen af Gorbatsjovs udenrigspolitiske nytænkning hos politologen Hermann (1996). Han konkluderer, at nytænkningens opgør med den sovjetiske nulsumstænkning og anti-amerikanisme var svagt funderet i den tids sikkerhedspolitiske elite. Blandt andet var den berømte Mellemøsten-journalist/KGB-spion Primakov kun en lunken tilhænger; han blev siden Ruslands udenrigsminister. Derimod tog Vesten begejstret imod Gorbatsjov-tidens slagord »*fornuftig tilstrækkelighed*«, der brød med rustningsbyrden og den absurde sovjetiske militarisering af samfundsøkonomien.

Augustkuppet i 1991 så i første omgang ud til både at blive »enhedsfrontens« storhed og dens fald, eftersom magtovertagelsen jo slog fejl. Sovjetunionen blev opløst, og den Jeltsin, som de illiberale hadede lige så meget som Gorbatsjov, blev præsident. Men alligevel fik »enhedsfronten« ny ilttilførsel ved, at de politisk aktive blandt de nu udskældte partiorganiserede kommunister med Zjuganov i spidsen valgte at springe ud som storrussiske (=imperialistiske) chauvinister. Han kopierede den serbiske kommunist Milosevic, der gjorde karriere som storserbisk leder i Serbien; en pointe, som Brudny (1998: 255 ff.) fik megen ros for. Nye angreb på udsoningen med Vesten og nedrustningen fulgte, herunder frontalangreb på den nye udenrigsminister Kozyrevs bestræbelser på at fastholde kursen (Skak, 1996: 137-91). Jeltsins nære rådgivere Ambartsumov og Migranjan genopfandt Monroedoktrinen på vegne af Rusland (Skak, 2011). At anse Rusland for berettiget til eksklusive indflydelsessfærer blev gjort til Ruslands nationalinteresse. Zjuganov vakte i 1992 opsigt med sine teser om, at Sovjetunionens sammenbrud skyldtes en hemmelig konspiration foranstaltet af USA, at Vesten brugte provokatører for at ødelægge Rusland indefra osv. (Hoffman, 1996). Sådanne konspirationsteorier, ja dolkestødslegender om, hvorfor Sovjetunionen gik under, er i mellemtiden blevet mainstream i Putins Rusland (Nilsson, 2014). Jeltsin-årenes illiberale renæssance blev hjulpet af, at det sovjetiske KGB kun gennemgik overfladiske reformer (Walthers, 2014). Førnævnte Primakov blev chef for udlandsspionagen; en position, hvorfra han i november 1993 nedlagde »veto« mod udvidelsen af NATO (Skak, 1996: 140). Følgelig handlede postsovjetisk russisk sikkerhedspolitik igen om at balancere NATO og USA.

Som det er fremgået, er denne koldkrigeriske drejning en udvikling, der ikke kan forklares med Vestens svigt af Rusland, sådan som Krickovic og Zhang (2020: 237) lægger op til, når de loyalt citerer høgen Karaganovs dolkestødslegende om, at »postkoldkrigsordenen er et Versailles iført fløjshandsker, som Rusland blev påduttet«. Tværtimod fulgte Vesten umiddelbart efter Sovjetunionens sammenbrud Krickovic' og Zhangs råd om i bedste Churchill-stil at udvise storsind over for taberen i koldkrigen. Først lagde talsmænd fra USA sig i selen for at lade Rusland overtage Sovjetunionens faste plads i FNs Sikkerhedsråd, selv om det indebar kreativ bogføring med folkeretten (Blum,

1992; Skak, 2022). Hermed fik Rusland via veto retten enestående magt over ikke bare europæisk, men global sikkerhedspolitik med al den prestige, ja supermagtsstatus, der ligger heri. USA fulgte op med en energisk indsats for at sikre, at Rusland fik alle de sovjetiske atomvåben i hænde; noget, der først faldt på plads med det såkaldte Budapest-memorandum af 1994. Hensigten med dette memorandum var tillige at give Belarus, Kasakhstan og Ukraine sikkerhedsgarantier, idet USA, Storbritannien og Rusland selv stod bag som garantimagt. Oven i hatten lod Vesten i 1997 Rusland optage i G7, den eksklusive klub af klodens førende økonomier. Rusland overstrålede nu det fænomene vækstlokomotiv Kina.

Disse tre skelsættende ensidige imødekomelser af Ruslands behov for maksimal folkeretlig stormagtsstatus og prestige som økonomisk og nuklear supermagt forklarer så at sige, hvorfor NATO fra og med sidst i 1990'erne gik ind på at optage nye medlemmer blandt de små postkommunistiske lande i Centraleuropa. For Vestens ikke-svigt af Rusland skabte samtidig en enorm asymmetri i sikkerhed mod angreb og storpolitisk magt mellem Rusland og dets mange nye selvstændige naboer. Men denne side af historien om NATOs udvidelse forties fra russisk side. Det forties også, at USA's daværende præsidenter var meget langsomme og hensyntagende til Rusland i processen med at udvide NATO, sådan som det vitterlig fremgår hos historikeren Sarotte (2021; Moravcsik, 2021). I en analyse af forløbet omkring Paris-Charteret fra 1990 når den finske politolog Forsberg (2019: 162 ff.) tilsvarende frem til, at Rusland *ikke* blev påtvunget postkoldkrigens europæiske sikkerhedsorden. Med denne ekskurs vil jeg understrege, at nok har magtskifteteoretikerne Krickovic og Zhang (2020) fat i en væsentlig strukturel logik bag Ruslands aggressive initiativer. Men deres iboende rationalisme begrænser deres greb om Rusland som aktør i international politik. De overfortolker sammenhængen mellem Ruslands svaghed eller styrke som aktør og den kurs, som skiftende russiske regeringer har ført (jf. Forsberg, 2019: 167).

Ganske vist begyndte Putin relativt pragmatisk som udenrigspolitiker. Men givet hans skoling i KGB og hans dybe involvering i det sensovjetiske og postsovjetiske russiske kleptokrati bør det ikke overraske, at han snart indoptog den illiberale blanding af stalinisme og reaktionær nationalkonservatisme

Brudny (1998) giver således den dybere, rent indenrigspolitiske forklaring på Putins brud med Gorbatsjov-tidens liberale tidehverv til fordel for en rendyrket illiberal position. Ganske vist begyndte Putin relativt pragmatisk som udenrigspolitiker. Men givet hans skoling i KGB og hans dybe involvering i det sensovjetiske og postsovjetiske russiske kleptokrati (Dawisha, 2014) bør det ikke overraske, at han snart indoptog den illiberale blanding af stalinisme

og reaktionær nationalkonservatisme. For denne heterogene russiske illiberale position udgør det logiske alternativ til både det liberale demokrati og den borgerlige retsstat som bastion mod magtmisbrug og korrupcion. Den illiberale bastion derimod er den angiveligt bomstærke, men i virkeligheden institutionelt svage russiske stat som ramme for autokrati, kleptokrati, imperialisme og foragt for menneskerettighederne.

Ukrainekrigens sammenhæng med Putin-epokens »pivot to Asia«

Rozmans kortlægning af kinesisk og russisk national identitet minder om Brudny (1998), dog ligger hans fokus på de to stormagters strategiske kultur på regeringsniveau i nutiden. Han var blandt de første til at påpege lighederne i Kinas og Ruslands storstrategier som noget, der overgår forskellene, idet de står sammen om at udfordre den gældende verdensorden (Rozman, 2014). Umiddelbart det modsatte af argumentet hos Krickovic og Zhang (2020), hvis ræsonnement bygger på de altafgørende strukturelle og derigennem strategiske forskelle på Rusland og Kina som hhv. en stormagt i forfald og en opstigende magt. Men Rozman lod det skinne igennem, at Ruslands imperiale russocentriske nationale selvforståelse og Kinas sinocentriske selvforståelse giver stof til sammenstød (Rozman, 2014: 1). Allerede Xis Silkevejsprojekt fra 2013, der blev lanceret i den centralasiatiske nøglestat Kasakhstan, var noget af en kamel for Putin at sluge i lyset af hans egen Eurasiske Union bestående af de Ruslandvenlige SNG-lande (ibid.).

➤➤ Rusland insisterer på, at det er USA, EU og hele Vesten, der er de faldende stormagter, og drives således af illusionen om Ruslands paritet med Kina i trekanten

I sine senere analyser med afsæt i Ukrainekrigen udfolder Rozman sin spådom om grænserne for den sino-russiske forbrødring (Rozman, 2022a, 2022b; under udgivelse 2023). Heri slår han bro til Krickovic og Zhang (2020), dvs. deres konstruktivistiske pointe om magtskiftelogikken som et drama udi prestige og status. Året før Silkevejsprojektet annoncerede Putin i en tale på APEC-topmødet i Vladivostok Ruslands »pivot to Asia« – givetvis dels som krisestyring oven på den bølge af protester mod hans regime, som pågik hen over vinteren 2011-12, dels som manifestation af, at den illiberale eurasianisme var blevet Ruslands hegemoniske antivestlige geopolitiske mytologi. Rozman (2022a; under udgivelse) understreger, at dette »pivot to Asia« var et »pivot to China«, for det var Ruslands strategi for at komme ind i magtkampen i den globale strategiske trekant USA-Kina-Rusland. Rusland insisterer på, at det er USA, EU og hele Vesten, der er de faldende stormagter, og drives således af illusionen om Ruslands paritet med Kina i trekanten.

Følgelig bygger Putins »pivot to Asia« på hybris om status og anerkendelse fra Kina parret med frygt for Kinas formåen (Rozman, 2022a). Under overfladen af tættere energipolitisk og militært samarbejde spidsede tingene til, da Kina lancerede sit aggressive »wolf warrior-diplomacy«, som Rusland følte sig sårbar overfor. Samtidig fulgte russerne med gysen, hvordan Xi profilerede sig på socialisme gående mod den maoisme, som Sovjetunionen hadede. Ingen meningsdannere i Rusland turde imidlertid tilråde en tilbagevenden til Gorbatsjovs opgivelse af koldkrigen mod Vesten. Tværtimod jublede de alle over Kinas omsving til en assertiv USA-politik i 2018 på trods af Ruslands tiltagende økonomiske afhængighed af Kina. Rozman (2022a) bruger billedet katens leg med musen om Kinas overtag i dette ulige magtforhold med tanke på de russiske frustrationer. Rozman skildrer Putins »pivot to Asia« som ønsketænkning om, hvad der *burde* ske som led i hans storladne vision om Ruslands genkomst som et center i verdenscivilisationen – apropos Karaganov (2020) og den indledningsvis citerede Akopov (2022). Formålet var at få Rusland ind i kampen på højeste niveau, den globale strategiske multipolære trekant (Levinson, 2022). Hermed er vi fremme ved Rozmans Krickovic og Zhang-agtige fortolkning af, hvorfor Putin valgte at slå militært til mod Ukraine i 2022:

»Vladimir Putin's decision to invade Ukraine was both a sign of confidence in China's support for Russia and a mark of desperation that Sino-Russian relations were becoming too unbalanced, requiring drastic action to reset them on a new track. Of course, Putin was reacting to the United States and its European allies as well as to developments in Ukraine itself, but that is no reason to downplay his thinking on the "Turn to the East" as a driving force. Having failed at other approaches to limit China's dominance over Russia, Putin shifted to the west to alter the balance in the east; however, the strategy backfired – the asymmetry with China only intensified further« (Rozman, 2022a: 2).

Ergo anser Rozman Ukrainekrigen for en aggression, der for en stor del var båret af frustration over Kinas manglende anerkendelse af Rusland som ligeværdig stormagt. Ved at gribe til en storstilet invasion baseret på planer om at erobre Kyiv på tre dage, vælte Ukraines lovligt valgte regering og efterhånden erobre hele Ukraine spillede Putin højt spil om prestige i Gilpins betydning af ry for at sejre i en hegemonisk krig – og tabte! Følger man Rozman, indser man, at Putin ikke alene forregnede sig angående ukrainernes vilje til at kæmpe mod invasionsstyrken og Vestens sammenhold om de vidtgående sanktioner mod Rusland. Putins selvbedrag gjaldt tillige troen på, at Kina var rede til at konfrontere USA og Europa på samme krigeriske måde, som ham – altså klar til at kaste vrag på de geoøkonomiske visioner for Kinas udvikling samt den status quo-orientering, som Krickovic og Zhang (2020: 239-46) tillægger Kina.

Putins plan var endegyldigt at koble Ukraine- og Taiwan-problemerne sammen i en fælles sino-russisk verdensordenoffensiv – antagelig forgæves (Rozman, in print [2023]). Hvad værre er for Rusland, har landets prestige som

militær sejrherre lidt ubodelig skade i krigen – kinesiske bloggere har gjort sig lystige over »den svage gås« (Koetse, 2022). Putin så oprigtigt frem til det SCO-topmøde, der foregik i Samarkand i september 2022, men måtte se sig irettesat af såvel Kina som Indien grundet den skibbrudne, men stadig indædte angrebskrig mod Ukraine (Rozman, *ibid.*). Andetsteds argumenterer Rozman imidlertid for, at Kina selv på »20 måder« er taber i Ukrainekrigen f.eks., hvad Taiwan angår (Rozman, 2022b).

Vestens Ruslandspolitiske optioner på basis af et selvradikaliseret Rusland

Med afsæt i de imperialistiske og revanchistiske krigsmål for Ukrainekrigen, som Akopov (2022) formulerer på vegne af Rusland i det bizarre sejrsmannifest, er artiklens argument den illiberale selvradikalisering og rendyrkede aggression, der kendetegner Putins Rusland. Analysens midte gengav Brudny (1998), der sporer den aggressive russiske nationalisme tilbage til reaktionen på den sovjetiske partisekretær Khrustjovs opgør med Stalin. Ergo har vi at gøre med en autonom russisk trend, et indre russisk politisk forfald, der er sket løsrevet fra Vestens angivelige svigt af Rusland. For det blev påvist, at omverdenen anført af amerikanere på tre afgørende punkter var ganske fremsynet, dengang Sovjetunionen blev til Rusland. Nemlig ved straks at tildele Rusland Sovjetunionens faste plads i FN's Sikkerhedsråd, ved at overdrage alle sovjetiske atomvåben til Rusland og sluttelig ved at optage landet i G7. Denne oversete imødekommenhed udgjorde den samtidshistoriske kontekst for udvidelsen af NATOs medlemskreds. For med denne gestus over for Rusland opstod en enorm og uholdbar asymmetri i sikkerhed mellem Rusland og dets naboer, som udvidelsen af NATO korrigerede.

Vestens generøsitet over for det postsovjetiske Rusland foregreb præcis de råd, som Krickovic og Zhang (2020) giver som værn mod revisionisme/revanchisme hos stormagter i forfald. Alligevel er den illiberale russiske nationalisme spinnet ud af kontrol i såvel destruktiv som selvdestruktiv imperialism, revanchisme og militarisme (Hoppe, 2023; de Nevers og Taylor, 2023; Skak, 2023). Så selv om Krickovic og Zhang skal roses for deres anderledes meningsfulde magtskifteteori tilsat lidt konstruktivisme, anskuer de Rusland ud fra en rationalisme, som der ikke for alvor er hold i. Således argumenterer den finske forsker Forsberg (2019) imod deres og Kremls egen myte om, at postkoldkrigens europæiske sikkerhedsorden blev påduttet Rusland, når de ukritisk citerer Karaganovs dolkestødslegende. Fordi han er berygtet blandt nutidens politologiske høge vil jeg minde om, at han oprindeligt var en passioneret due som pennefører på Gorbatsjov-tidens banebrydende nedrustningsdoktrin »*fornuftig tilstrækkelighed*« (Zhurkin, Karaganov og Kortunov, 1987). Karaganov står for den samme verdensorden-hybris som Akopov (2022) og ser Ukrainekrigen som en uundgåelig eksistenskrig for Rusland. Ifølge ham var kalkulen bag krigen: » [...] the Kremlin decided that if you have to fight, let's fight on somebody else's territory« (Karaganov, 2022).

Således var analysen af den russiske baggrund for Ukrainekrigen designet som et tilbageblik i tid kombineret med et rumligt udsyn til det globale magtskifte til fordel for vækstøkonomier som Kina. Det afsluttende delkapitel gjaldt sinologen og Ruslandforskeren Rozmans analyser af Putins selvbedrageriske drejning mod Kina i et »pivot to Asia« som et vigtigt moment i hans skæbnesvangre beslutning om at gå til angreb mod Ukraine. Herved fremskyndede Putin et hegemonisk opgør om magten inden for trekanten USA-Kina-Rusland. Rozman var blandt de første til at indse det strategiske overlap i Ruslands og Kinas koldkrig mod USA uden at underkende den iboende spænding mellem Ruslands imperiale russocentriske og Kinas sinocentriske nationale identitet (Rozman, 2014). Han fremhæver russernes tiltagende frustrationer over den kinesiske katts leg med musen i deres asymmetriske magtrelation (Rozman, 2022a). Ruslands forventning var ligebehandling gående mod særbehandling, som om Rusland var jævnbyrdig med Kina i supermagtsrivaliseringen med USA. Putins desperate modtræk var Ukrainekrigen som i det lys kan læses som en demonstration af USA-krigerisk risikovillighed og herigenem en udfordring af Kina udi brinkmanship og hegemonisk krig.

Rozman anser Ruslands angrebskrig mod Ukraine for en selvdestruktiv magtdemonstration. Ifølge ham burde Putin indse sin fiasko med dens civilisatoriske hybris i form af absurde påstande om ukrainsk nazisme og folkemord (Rozman, under udgivelse). Putin burde arbejde for at bringe krigen til ophør; i stedet fremturer han til skade for Rusland og faktisk også Kina (Rozman, 2022b; under udgivelse).

➤➤ Ovenstående analyse leder frem til to konklusioner angående Vestens Ruslandpolitiske optioner. For det første, at det under de nuværende politiske konjunkturer i Rusland er omsomst at gå i dialog med Kreml om Europas sikkerhed. For det andet, at Europa sammen med USA i stedet bør bruge diplomatisk energi på om muligt at inddrage Kina og det globale syd i vores Ukrainepolitiske krisestyring

Ovenstående analyse leder frem til to konklusioner angående Vestens Ruslandpolitiske optioner. For det første, at det under de nuværende politiske konjunkturer i Rusland er omsomst at gå i dialog med Kreml om Europas sikkerhed. Selvfølgelig bør vi forsikre Ruslands eliter og brede befolkning om, at Vestens strategi hverken er at angribe Rusland militært eller fremme indre opløsning og statssammenbrud, hvad der som understreget ovenfor er essensen i den fælles russiske trusselsperception, ikke NATOs udvidelse. For det andet, at Europa sammen med USA i stedet bør bruge diplomatisk energi på om muligt at inddrage Kina og det globale syd i vores Ukrainepolitiske krisestyring. Også over for Kina bør budskabet være, at vi ikke er ude på at destabilisere Kina, men går efter sameksistens i en regelbaseret verdensorden baseret på FN-pagten. Vi må gøre det klart, at Vestens strategi er gennemvå-

benhjælpen til støtte for Ukraines fordrivelse af invasionshæren at opnå reelle sikkerhedsgarantier for Ukraine samt for de andre små- og mellemstore stater inden for og uden for EU og NATO. For at give den Ukraine- og Europa-politiske krisestyring gennemslagskraft i det globale syd må den kombineres med en fortsat indsats for den lige så livsnødvendige klimadagsorden og lign. globale anliggender.

Litteratur

- Akopov, Petr (2022), »Nastuplenie Rossii i novogo mira«, RIA Novosti, 26. februar, <https://web.archive.org/web/20220226051154/https://ria.ru/20220226/rossiya-1775162336.html> – mediet *Vid&Sans* har udgivet Akopov på dansk 24. februar, 2023: <https://vidogsans.dk/ukraine-er-vendt-hjem-her-er-det-sejrsmanifest-rusland-trak-tilbage/>
- Blum, Yehuda Z. (1992), »Russia Takes over the Soviet Union's Seat at the United Nations«, *European Journal of International Law*, 3(2): 354-61.
- Brems Knudsen, Tonny og Cornelia Navari, red., (2022), *Power Transition in the Anarchical Society. Rising Powers, Institutional Change and the New World Order*, Palgrave Macmillan.
- Brudny, Yitzhak (1998), *Reinventing Russia. Russian Nationalism and the Soviet State, 1953-1991*, Cambridge, MA: Harvard University Press.
- Dawisha, Karen (2014), *Putin's Kleptocracy. Who Owns Russia?* New York, London etc.: Simon & Schuster Paperbacks.
- De Nevers, Renée de og Brian D. Taylor (2023), »Putin's War of Recolonization«, *Journal of Democracy*, marts, <https://journalofdemocracy.org/putins-war-of-recolonization/>
- Forsberg, Tuomas (2019), »Russia and the European security order revisited: from the congress of Vienna to the post-cold war«, *European Politics and Society*, 20(2): 154-71.
- Herd, Graeme P. (2022), *Understanding Russian Strategic Behavior. Imperial Strategic Culture and Putin's Operational Code*, Routledge: Contemporary Security Studies.
- Hermann, Robert G. (1996), »Identity, Norms and National Security: The Soviet Foreign Policy Revolution and the End of the Cold War«, i Peter J. Katzenstein, red., *The Culture of National Security. Norms and Identity in World Politics*, New York: Columbia University Press, pp. 271-326.
- Hoffman, David (1996), »Zyuganov's Goal is Russia's Glory«, *Washington Post*, May 13, www.washingtonpost.com/archive/politics/1996/05/13/zyuganovs-goal-is-russias-glory/6be34304-5025-4069-b970-220de85431fd/
- Hoppe, Sebastian (2023), »Kategoriale Dissonanzen. Russlands regressiver Weg in den Krieg und die Historische Soziologie imperialistischer Aussenpolitiken«, *Zeitschrift für Friedens- und Konfliktforschung*, offentliggjort online 13. marts, Springer, 28 pp., <https://doi.org/10.1007/s42597-023-00093-z>
- Gilpin, Robert (1981), *War and Change in World Politics*, Cambridge University Press.
- Karaganov, Sergej (2020), »Nastuplenie v vojne idei: Oboronitel'naja traditsija neumestna v nynesnjem mire«, *Rossijskaja Gazeta*, No. 268 (8322), 26. November, <https://rg.ru/2020/11/26/sergei-karaganov-oboronitelnaia-traditsiia-neumestna-v-nyneshnem-mire>
- Karaganov, Sergei (2022), »Russia cannot afford to lose, so we need a kind of a victory«: Sergey Karaganov on what Putin wants, *The New Statesman*, 2. april, af Bruno Maçães, <https://www.newstatesman.com/world/europe/ukraine/2022/04/russia-cannot-afford-to-lose-so-we-need-a-kind-of-a-victory-sergey-Karaganov-on-what-putin-wants>
- Koetse, Many (2022), »Why Russia is Nicknamed the Weak Goose on Chinese Social Media«, October 2, www.whatsonweibo.com/why-russia-is-nicknamed-the-weak-goose-on-chinese-social-media/
- Krastev, Ivan (2022), »We Are All Living in Vladimir Putin's World Now«, *The New York Times*, Feb. 27, www.nytimes.com/2022/02/27/opinion/putin-russia-ukraine.html
- Krickovic, Andrei og Chang Zhang (2020), »Fears of Falling Short versus Anxieties of Decline: Explaining Russia and China's Approach to Status-Seeking«, *The Chinese journal of international politics*, 13(2): 219-51.
- Levinson, Alexey (2022), »Why is the Kremlin so committed to this war?«, June 14, *Meduza*, <https://meduza.io/en/feature/2022/06/14/why-is-the-kremlin-so-committed-to-this-war>
- Nilsson, Rasmus (2014), »Revanchism – Russians – Justice. Foreign Policy Perceptions in Russia«, Center for Militære Studier, Københavns Universitet, november, 85 pp.
- Marten, Kimberly (2022), »President Putin's Rationality and Escalation in Russia's Invasion of Ukraine«, *PONARS Eurasia Policy Memo* no. 756, March 9, www.ponarseurasia.org/president-putins-rationality-and-escalation-in-russias-invasion-of-ukraine

- Mearsheimer, John J. (2014), »Why the Ukraine Crisis is the West's Fault«, *Foreign Affairs*, September/October, pp. 1-12.
- Mearsheimer, John J. (2022), »Why John Mearsheimer blames the U.S. for the crisis in Ukraine«, Interview by Isaac Chotimer, *The New Yorker*, March 1.
- Moravcsik, Andrew (2021), »Not One Inch: America, Russia, and the Making of Post-Cold War Stalemate« af M. E. Sarotte. Reviewed By Andrew Moravcsik, *Foreign Affairs*, November/December.
- Omelicheva, Mariya (2022), »Influencers, Echo Chambers, and Epistemic Bubbles: Russia's Academic Discourse in the Wake of the War in Ukraine«, *PONARS Eurasia Policy Memo No. 777*, May 31, www.ponarseurasia.org/influencers-echo-chambers-and-epistemic-bubbles-russias-academic-discourse-in-the-wake-of-the-war-in-ukraine/
- Rozman, Gilbert (2022a), »The Ukraine War in the Context of Russian Thinking about China«, *The Asan Forum*, November 30, <https://theasanforum.org/the-ukraine-war-in-the-context-of-russian-thinking-about-china/>
- Rozman, Gilbert (2022b), »20 Ways China Is Losing the Ukraine War«, *The Asan Forum*, May 23, <https://theasanforum.org/20-ways-china-is-losing-the-ukraine-war/>
- Rozman, Gilbert (under udgivelse), »How Did the Ukraine War Change Putin's "Turn to the East"?«, i Sergey Radchenko, red.– udkast venligst udlånt af Rozman.
- Sarotte, Mary Elise (2021), *Not One Inch. America, Russia, and the Making of Post-Cold War Stalemate*, Yale University Press.
- Skak, Mette (1996), *From Empire to Anarchy. Postcommunist Foreign Policy and International Relations*, London: Hurst & Co.
- Skak, Mette (2011), »Russia's New "Monroe Doctrine"«, i Roger E. Kanet, red., *Russian Foreign Policy in the 21st Century*, Palgrave Macmillan, pp. 138-54.
- Skak, Mette (2022), »Russia: Power Transition, Revisionism and Great Power Management«, i Tonny Brems Knudsen og Cornelia Navari, red., *Power Transition in the Anarchical Society. Rising Powers, Institutional Change and the New World Order*, Palgrave Macmillan, pp. 103-24.
- Skak, Mette (2023), »Kontinuitet og forandring i russisk strategisk kultur. Case: Ukrainekrigen«, *Statsvetenskaplig Tidsskrift*, 125(1): 73-98.
- Walthers, Ulf (2014), »Russia's Failed Transformation: The Power of the KGB/FSB from Gorbachev to Putin«, *International Journal of Intelligence and Counterintelligence*, 27: 666-86.
- Zhurkin, Vitaly, Sergei Karaganov og Andrei Kortunov (1987), »Reasonable sufficiency – or how to break the vicious circle«, *New Times*, Nr. 40.